

I. Економски движења во периодот јануари - јуни 2000 година

Првата половина од 2000 година ја карактеризира интензивизирана економска активност во Република Македонија, како продолжение на процесот на заживување на македонската економија започнат во втората половина од 1999 година.

Табела 1

Основни економски индикатори

	XII.1999	I.2000	II.2000	III.2000	IV.2000	V.2000	VI.2000	I-VI.2000/ I VI.1999
динамика на движење на индустриско производство (месец/ист месец од претходна година, во %)	7,9	7,6	12,1	10,8	9,0	15,6	9,0	10,6
- средства на трудот	42,3	-21,3	8,9	1,4	-3,5	-1,0	33,0	2,8
- материјали за репродукција	9,4	19,0	17,1	10,6	12,0	25,5	32,8	19,0
- стоки за лична потрошувачка	1,6	-4,5	5,0	12,6	5,6	1,9	-19,5	-0,8
								VI.2000/ XII.1999 (во %)
Број на вработени (во апсолутен износ)	315.092	313.500	315.453	315.341	315.069	315.074	314.512	-0,2
- стопански дејности	226.608	225.753	227.539	227.317	226.858	226.703	226.254	-0,2
- вонстопански дејности	88.484	87.747	87.914	88.024	88.211	88.371	88.258	-0,2
								I-VI.2000 (вкупно)
јавни приходи (по месеци, во милиони денари)	9.304	6.641	6.839	8.673	8.914	9.399		
- вкупни буџетски приходи	5.320	3.837	3.821	5.268	5.603	6.333	5.389	30.251
- вкупни приходи на социјалните фондови	3.984	2.804	3.018	3.405	3.311	3.066		
								I-VI.2000 (вкупно)
јавни расходи (по месеци, во милиони денари)	8.911	5.646	6.785	7.218	8.742	6.846		
- вкупни буџетски расходи	5.655	2.833	3.675	3.968	5.448	3.592	4.578	24.094
- вкупни расходи на социјалните фондови	3.256	2.813	3.110	3.250	3.294	3.254		
								I-VI.2000 (вкупно)
инвестиции во основни средства (по месеци, во милиони денари)	368	488	476	614	506	450	583	3.118
								I-VI.2000 (вкупно)
промет во трговијата (по месеци, во милиони денари)	8.714	10.240	12.546	17.502	17.841	18.732	19.550	96.410
- трговија на мало	4.250	3.624	3.932	5.304	5.680	5.902	6.091	30.531
- трговија на големо	4.464	6.616	8.614	12.198	12.161	12.830	13.459	65.879
								I-VI.2000 (просек)
просечно исплатена нето плата по работник (по месеци, во апсолутен износ)	10.029	9.947	9.761	10.001	9.947	10.108	10.236	10.000
- стопански дејности	10.126	9.973	9.714	10.083	9.998	10.190	10.414	10.061
- вонстопански дејности	9.833	9.895	9.857	9.831	9.848	9.934	9.890	9.876
								I-VI.2000/ I VI.1999
цени на мало (месец/претходен месец, во %)	1,5	0,4	1,1	0,4	4,8	0,2	0,3	8,8
- земјоделски производи	2,7	3,1	0,6	-3,2	1,5	4,3	-15,6	9,0
- индустриски производи	1,8	0,0	1,5	0,9	5,2	-0,3	1,4	10,6
- услуги	0,8	0,5	0,3	0,1	4,7	0,5	1,2	5,2
								I-VI.2000/ I VI.1999
цени на производители на индустриски производи (месец/претходен месец, во %)	1,3	-0,1	2,4	0,4	-0,4	0,7	2,0	9,0
								I-VI.2000/ I VI.1999
трошоци на животот (месец/претходен месец, во %)	0,8	0,3	0,9	-0,8	4,1	0,4	-1,2	4,8
								I-VI.2000/ I VI.1999
номинален девизен курс денар/ДЕМ (среден курс, крај на месец)	30,99	31,00	31,01	31,03	31,04	31,05	31,06	
номинален девизен курс денар/САД долар (среден курс, крај на месец)	60,34	61,57	62,93	63,51	66,26	64,89	63,92	

Главни генератори на експанзивните движења во периодот јануари - јуни 2000 година се трговијата, услугите и индустриското производство. Притоа, врз економската активност поттикнувачки влијаеја зголемената извозна побарувачка и воведувањето на данокот на додадена вредност.

Во првата половина од 2000 година е регистриран пораст на цените на мало, кој првенствено се должи на: а/ перманентниот пораст на цената на нафтата на светските берзи; б/ порастот на цените на електричната енергија, односно непреминувањето од повисока зимска кон пониска летна тарифа и в/ еднократниот општ пораст на цените на мало, како резултат на воведувањето на данокот на додадена вредност во април 2000 година. Исто така, врз порастот на цените на мало влијаеја и ниската споредбена основа од првата половина на 1999 година, како и зголемената извозна побарувачка за земјоделски и одредени индустриски производи, со што се намали понудата на овие производи на домашниот пазар и во услови на непроменета побарувачка дојде до пораст на нивните цени. Сепак, зголемувањето на цените на мало е од привремен карактер, бидејќи нема нарушувања кај фундаменталните фактори кои се потенцијални генератори на инфлацијата. Трошоците на животот во првата половина од 2000 година имаа речиси идентични движења со цените на мало.

Зголемената економска активност во првото полугодие од 2000 година не доведе до креирање на побарувачка за работна сила. Имено, на пазарот на работна сила во првите шест месеци од 2000 година во однос на крајот на 1999 година беше регистрирано намалување на вкупниот број на вработени. Со тоа, проблемот на висока невработеност останува и понатаму присутен во македонската економија. Порастот на индустриското производство остварен во услови на намален број на вработени ја зголеми продуктивноста на трудот во индустријата. Тоа доведе до намалување на трошоците на работна сила по единица производ и подобрување на конкурентноста на македонските производи на странските пазари.

Во фискалната сфера, најзначајна промена во првата половина од 2000 година е воведувањето на данокот на додадена вредност во април 2000 година. Значително зголемениот обем на тргување (најмногу со акцизни производи) во периодот непосредно пред воведувањето на данокот на додадена вредност, како и поефикасната наплата на приходите резултираа со висок пораст на приходите на буџетот и остварување на буџетски суфицит. Со тоа дојде до зголемување на домашното штедење и се создаде простор за зголемување на инвестиционата активност на приватниот сектор.

1.1. Индустриско производство

Интензивирањето на економската активност во Република Македонија во првата половина од 2000 година беше поттикнато од влијанието на повеќе фактори: а) поволниот економски амбиент за економските субјекти по обновениот пристап до странските пазари, што позитивно се одрази како на страната на понудата преку зголемен увоз на репроматеријали и сировини и зголемено производство, така и на страната на побарувачката (домашна и извозна); б) спроведувањето на дел од мерките на структурните реформи во реалната и фискалната сфера, првенствено воведувањето на данокот на додадена вредност во април 2000 година. Психолошките ефекти кај населението и претпријатијата пред воведувањето на данокот на додадена вредност предизвикаа значително зголемена економска активност, особено изразена преку пораст на трговијата, надворешно-трговската размена, личната и инвестиционата потрошувачка; и в) ниската споредбена основа од првиот квартал од

1999 година, кога економската активност беше значително намалена поради неизвесноста околу почетокот на воените дејства во СР Југославија.

Вообичаено еден од основните двигатели на економската активност во Република Македонија е индустриското производство, кое има најголемо учество во бруто домашниот производ (20,7% во 1999 година, 19,6% во првиот квартал од 2000 година). Македонските производители на најдобар начин искористија одредени подобрувања на макроекономскиот амбиент, манифестирани преку зголемената општа ликвидност во економијата, нормализираното снабдување со сировини и репроматеријали и пристапот до странските пазари. Тоа придонесе тие поефикасно да ги користат производствените капацитети и да го зголемат производството, со што соодветно реагираа на зголемената извозна побарувачка. Ова особено се однесува за оние дејности (производство на градежни материјали, производство на хемиски производи, производство на обоени метали и црна металургија), чии производи претежно се извезуваат на странските пазари, а кои во првата половина од 1999 година поради војната во СР Југославија речиси ја запреа својата активност.

Така, физичкиот обем на индустриско производство во периодот јануари - јуни 2000 година во однос на истиот период од претходната година е поголем за 10,6%. Со исклучок на 1999 година, од 1996 година наваму, тоа претставува највисок пораст остварен во првото полугодие од годината.

Структурно набљудувано, порастот во првите шест месеци од 2000 година е последица на зголеменото производство на материјал за репродукција за 19,0% и на средства за работа за 2,8%. Наспроти тоа, производството на стоки за широка потрошувачка во анализираниот период е намалено за 0,8%.

Графикон 1

Динамика на движење на индустриското производство

Експанзијата на производствената активност во првото полугодие од 2000 година освен по интензитет, беше голема и според опфатот. Така, во овој период во однос на првите шест месеци од 1999 година, производството е зголемено во 23 од вкупно 32 индустриски гранки, кои опфаќаат 62,1% од вкупното индустриско производство. Од носечките индустриски гранки, најизразен пораст е регистриран кај производството во црната металургија (за 107,8%), што кореспондира со зголемениот извоз на производи од оваа гранка. Исто така, процесот на обнова во СР Југославија (Косово) предизвика зголемена извозна побарувачка за градежни материјали, што резултираше со пораст на производството на градежни материјали од 94,5%. Позначаен пораст на производството беше регистриран и кај производството на

базни хемиски производи (38,5%), производството на обоени метали (22,9%) и производството на електрични машини и апарати (19,5%).

Табела 2

Производството во поважни индустриски гранки

	структура (во %)	VI 2000 / VI 1999	(индекси) I - VI 2000 / I - VI 1999
Вкупно	100.0	109.0	110.6
Средства за работа		133.0	102.8
Материјал за репродукција		132.8	119.0
Стоки за широка потрошувачка		80.5	99.2
Електростопанство	17.4	140.0	103.1
Производство на јаглен	2.1	151.1	112.7
Црна металургија	4.3	268.9	207.8
Производство на руди од обоени метали	1.8	112.8	117.8
Производство на обоени метали	3.0	140.1	122.9
Металопредавачка дејност	3.2	76.5	90.0
Производство на електрични машини и апарати	5.1	139.0	119.5
Производство на базни хемиски производи	5.5	124.2	138.5
Преработка на хемиски производи	6.1	60.0	107.4
Производство на градежен материјал	5.1	169.8	194.5
Производство на текстилни предива и ткаенини	2.3	99.2	105.6
Производство на готови текстилни производи	6.0	92.5	95.9
Производство на прехранбени производи	11.9	83.2	95.4
Производство на пијалоци	5.9	104.2	98.1
Производство и преработка на тутун	6.8	96.9	92.2

Од динамички аспект, во три од шесте месеци од првата половина од 2000 година беше регистриран пораст на индустриското производство на месечна основа. Производството најмногу беше зголемено во март (за 19,1%), што се должи на зголеменото производство и преработка на откупениот тутун. Исто така, забележителен месечен пораст (од 12,8%) беше остварен и во февруари, пред сè како резултат на зголеменото производство на градежни материјали и прехранбени производи, што кореспондираше со нивниот зголемен извоз. Пораст на месечна основа беше остварен и во јуни (од 9,3%), кој во најголем дел произлезе од порастот на производството во електростопанството. Од друга страна, во јануари, април и мај беа регистрирани негативни месечни стапки на промена на индустриското производство, што беше резултат на дејството на сезонски фактори.

Експанзијата на индустриското производство и остварувањето на високи стапки на пораст, позитивно се одразува и врз продуктивноста на трудот во индустријата. Минималните флукуации на бројот на вработени во индустријата овозможува движењето на индустриското производство да претставува основен двигател на движењето на продуктивноста на трудот во индустријата. Така, во првата половина од 2000 година во однос на истиот период од претходната година, продуктивноста на трудот во индустријата е повисока за 6,8%. Високата продуктивност на трудот, и во услови на зголемени номинални и реални плати доведе до намалување на реалните трошоци по единица труд за 7,0%, што позитивно влијае врз конкурентската способност на македонските производители.

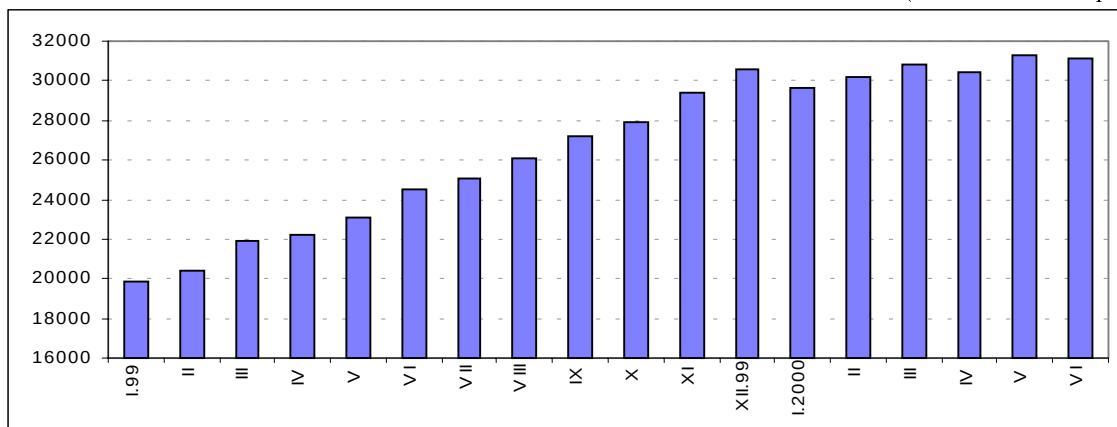
Наспроти позитивните текови на индустриското производство и зголемената продуктивност на трудот во индустријата, дел од македонските претпријатија и понатаму се соочуваат со проблемот на неликвидност. Така, достасаните неизмирени

обврски на претпријатијата на крајот на јуни 2000 година достигнаа 31.127 милиони денари, што е за 585 милиони денари, односно за 1,9% повеќе во однос на крајот на 1999 година. Споредено со крајот на јуни 1999 година, тие се зголемени за 6.591 милиони денари, или за 26,9%, што укажува на просечен месечен пораст од 549 милиони денари, односно за 2,2%.

Графикон 2

Достасани неизмирени обврски на претпријатијата

(во милиони денари)

Структурната анализа покажува дека во првата половина од 2000 година најголемо влијание врз нивото на достасаните неизмирени обврски на претпријатијата имаа 584 правни субјекти, чиј поединечен износ на блокада на жиро сметката е над 5 милиони денари. Нивните обврски на крајот на јуни 2000 година изнесуваа 27.581 милиони денари, што претставува 88,6% од вкупните достасани неизмирени обврски. Меѓу нив, 59 правни субјекти се со поединечен износ на блокада на жиро сметката од над 100 милиони денари. Кај оваа група на претпријатија се сконцентрирани 53,4% од вкупните достасани неизмирени обврски. Притоа, нивните достасани неизмирени обврски на годишна основа (јуни 2000 година / јуни 1999 година) се повисоки за 14,5%.

1.2. Движење на цените

Основна карактеристика на движењето на цените на мало во Република Македонија во првите шест месеци од 2000 година е интензивирањето на нивниот растечки тренд, започнат во втората половина од 1999 година. Така, цените на мало во периодот јануари - јуни 2000 година во однос на истиот период од претходната година, во просек се повисоки за 8,8%. Годишната стапка на инфлација (јуни 2000 година / јуни 1999 година) достигна 15,1%.

Високиот пораст на цените на мало беше последица на комбинација од повеќе фактори, и тоа:

а) Континуираниот пораст на цената на суровата нафта на светските берзи, надополнет со зголемувањето на интервалутната вредност на САД доларот, ги зголеми цените на увозните инпути на производителите на нафтени деривати. Тоа доведе до пораст на цените на производителите на индустриски производи, кое со одредено временско задоцнување се рефлектира со пораст на цените на мало;

б) Во текот на првата половина од 2000 година цената на електричната енергија на два пати се зголеми, при што позначаен беше порастот остварен во април, како резултат на непреминувањето од повисока зимска кон пониска летна тарифа на пресметка на цената на електричната енергија. Порастот на цената на електричната

енергија ги зголеми трошоците на производителите, што се одрази врз нивните цени, а посредно доведе до зголемување и на цените на мало;

в) Воведувањето на данокот на додадена вредност, како дел од структурните реформи во Република Македонија, доведе до очекувано еднократно зголемување на цените на мало; и

г) Ниското ниво на цените со кое се влезе во 2000 година, манифестирано преку остварената негативна просечна стапка на инфлација (односно остварена дефлација) во 1999 година, како резултат на пониските цени на енергенсите на светските берзи.

Во правец на високата стапка на пораст на цените на мало во првата половина од 2000 година влијание имаше и зголемената извозна побарувачка, (особено на југословенскиот пазар), за земјоделски производи, пијалоци, градежни материјали, производи од црната металургија и производи од тутунската индустрија, која поттикна зголемен извоз на странските пазари. Како последица на тоа, се намали понудата на овие производи на домашниот пазар, што при непроменета побарувачка доведе до пораст на нивните цени.

Сепак, порастот на цените на мало во првата половина од 2000 година не се должи на нарушување кај фундаменталните фактори. Показател за тоа е движењето на трајната стапка на инфлација. Имено, трајната стапка на инфлација, од која се исклучени промените на цените на прехранбените производи и на енергијата (која ги опфаќа нафтата и нафтените деривати), како и еднократниот ефект од воведувањето на данокот на додадена вредност врз цените на мало, на крајот на првото полугодие изнесуваше 3,8%.

Во првите шест месеци од 2000 година, преку примена на стратегијата на таргетирање на девизниот курс на денарот во однос на германската марка се вршеше успешна координација на макроекономските политики, односно на монетарната, фискалната и политиката на плати. Со тоа, не се дозволи привремените фактори, кои ја генерираа инфлацијата во првата половина од 2000 година, да добијат долгорочен карактер. Од тој аспект, може да се оцени дека зголемувањето на цените на мало во набљудуваниот период е од привремен карактер и се очекува задржување на ценовната стабилност во втората половина од годината.

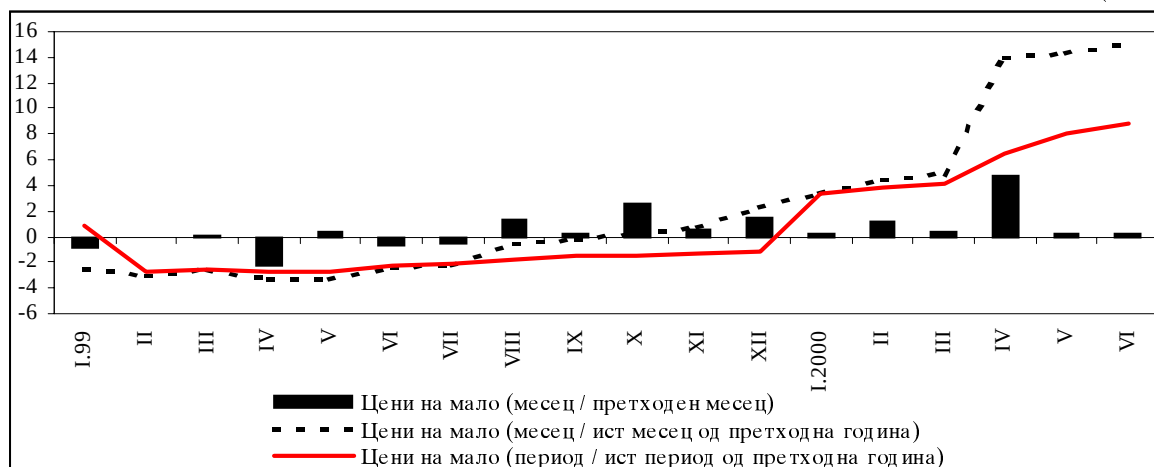
Структурно набљудувано, порастот на цените на мало во периодот јануари - јуни 2000 година во однос на истиот период од претходната година, е детерминиран од значително зголемените цени на непрехранбените индустриски производи (за 17,8%), на стоките (за 10,5%) и на земјоделските производи (за 9,3%).

Од динамички аспект, во текот на сите шест месеци од 2000 година цените на мало остварија позитивни месечни стапки на раст. Најголемиот скок на цените на мало се случи во април, кога заради комбинираното дејство на неколку фактори, цените на мало остварија пораст од 4,8% на месечна основа. Порастот првенствено се должи на воведувањето на данокот на додадена вредност и задржувањето на повисоката тарифа за пресметка на цената на електричната енергија наместо очекуваниот премин кон пониска. Во мај и јуни беа остварени месечни стапки на пораст на цените на мало од 0,2% и 0,3%, соодветно. Тоа укажува на забавување на порастот на цените на мало, детерминирано од падот на цените на земјоделските производи, во услови на одредено мирување на цените на нафтените деривати на домашниот пазар.

Графикон 3

Движење на цените на мало

(во %)

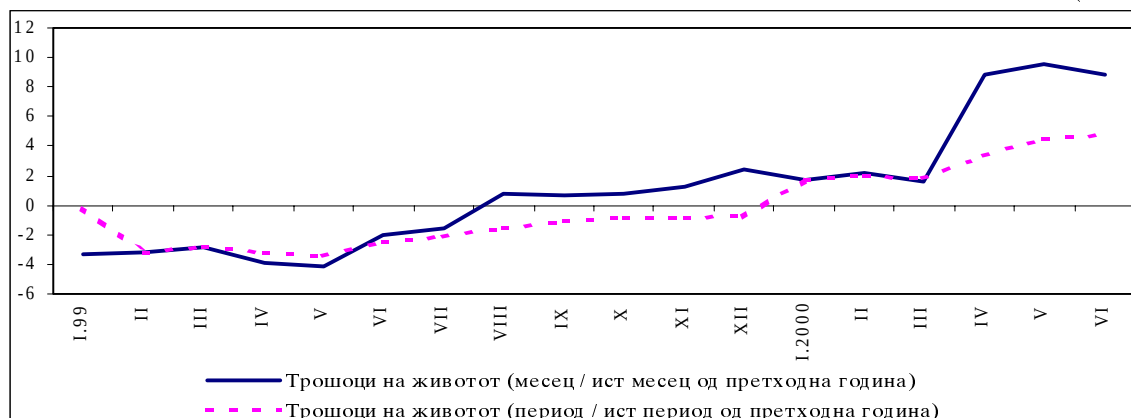

Факторите кои во најголема мера го детерминираа движењето на цените на мало влијаеја и врз движењето на трошоците на животот. Притоа, флукуациите на цените на мало во првите шест месеци од 2000 година беа проследени со речиси идентични флукуации на трошоците на животот. Така, во однос на првата половина од 1999 година, трошоците на животот во просек се зголемени за 4,8%. Остварениот пораст во најголем дел произлегува од повисоките трошоци за домување (за 17,9%, што се должи на зголемените трошоци за огрев и осветление за 25,8%), за сообраќајни средства и услуги (за 17,8%) и за тутун и пијалоци (за 12,0%). На годишна основа (јуни 2000 година / јуни 1999 година), трошоците на животот се повисоки за 8,8%.

Графикон 4

Движење на трошоците на животот

(во %)

Во поглед на динамиката, во четири од шесте месеци во првата половина од 2000 година, трошоците на животот остварија пораст на месечна основа. Притоа, тие најмногу се зголемија во април (за 4,1%), пред сè како резултат на воведувањето на данокот на додадена вредност и задржувањето на повисоката тарифа за пресметка на цената на електричната енергија. Од друга страна, најголем месечен пад на трошоците на животот е регистриран во јуни (за 1,2%), што се должи на пониските цени на земјоделските производи, кои го предизвикаа падот на трошоците на животот во групата исхрана (за 3,8%).

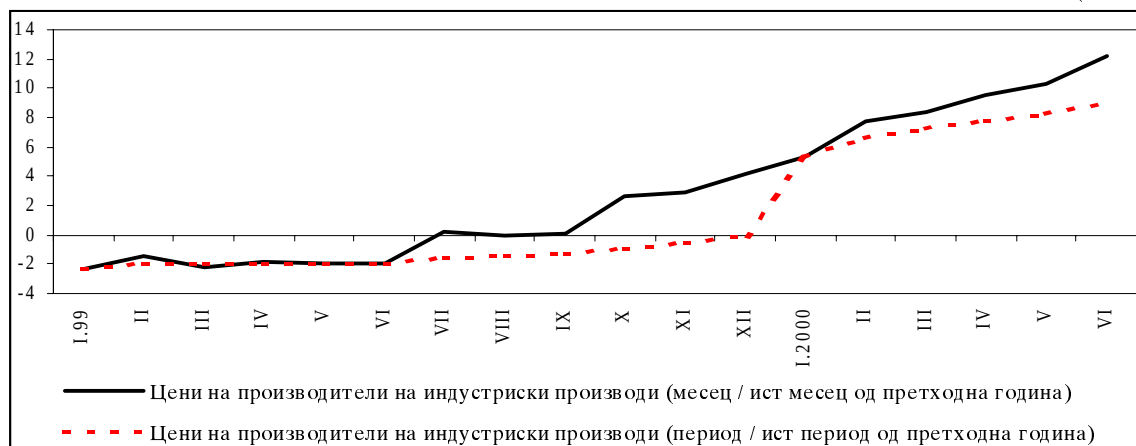
Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалоци¹ за јуни 2000 година изнесуваше 9.486 денари, и во однос на истиот месец од претходната година е зголемена за 0,6%. Тоа во најголема мера се должи на порастот на вредноста на производите од групите "останати прехранбени производи" (за 38,9%), "свежо и преработено овошје" (за 7,6%) и "свеж и преработен зеленчук" (за 5,9%). Од друга страна, најголемо намалување е регистрирано кај категориите жито и производи од жито (за 16,5%) и маснотии (за 13,9%).

Движењето на цените на производителите на индустриски производи во првите шест месеци од 2000 година беше под силно влијание на промените на цените на суровата нафта на светските берзи. Следствено, динамиката на движење на цените на производителите на индустриски производи во голема мера зависеше од движењето на цените на производителите на нафтени деривати. Во вториот квартал од годината, значаен фактор за нивното движење беа и цените на производителите од електростопанството. Во периодот јануари - јуни 2000 година, во однос на истиот период од претходната година, цените на производителите на индустриски производи беа повисоки за 9,0%. Гледано по намена, најзначаен пораст остварија цените на производителите на материјал за репродукција (за 16,2%), додека поумерено се зголемија цените на производителите на стоки за лична потрошувачка (за 1,2%). Наспроти тоа, цените на производителите на средства за работа опаднаа (за 0,3%). Од поважните индустриски гранки, цените на производителите најмногу се зголемија кај производството на нафтени деривати (за 103,0%), електростопанството (30,0%), производството на обоени метали (за 12,3%) и црната металургија (за 7,9%). Од друга страна, најмногу се намалија цените на производителите на прехранбени производи (за 4,0%) и на производителите на електрични машини и апарати (за 3,8%). На годишна основа (јуни 2000 година / јуни 1999 година), цените на производителите на индустриски производи се зголемени за 12,2%.

Графикон 5

Движење на цените на производители на индустриски производи

(во %)

Од динамички аспект, најзначаен месечен пораст на цените на производителите на индустриски производи беше регистриран во февруари (2,4%) и во јуни (2,0%), што во целост произлегува од високиот пораст на цените на производителите на нафтени деривати од 15,9% и 17,1%, соодветно. Спротивно од ова, месечниот пад на цените на производителите на нафтени деривати од 12,4% во

¹ Сите производи од категоријата исхрана и пијалоци, кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство и тој список на производи е константен (исти производи - исти количества), во текот на една година.

април, придонесе цените на производителите на индустриски производи во тој месец да остварат најголем пад на месечна основа во текот на првата половина од 2000 година (за 0,4%).

1.3. Пазар на работна сила

Интензивирањето на економската активност во првата половина од 2000 година не беше проследено со ублажување на проблемот на високата невработеност во Република Македонија. Имено, интензивирањето на економската активност произлезе од поефикасното искористување на постоечките капацитети и зголемената продуктивност на трудот во индустријата. Сето тоа резултираше високата невработеност и понатаму да претставува најголем проблем со кој се соочува македонската економија. За тежината на проблемот зборува и фактот што тој главно произлегува од т.н.р. структурна невработеност, со што се објаснува неговата долгорочност и упатува на потребата од негово решавање паралелно со реструктурирањето на македонската економија.

Табела 3

Вработеност по сектори во Република Македонија

	31.12.99	31.01.00	29.02.00	31.03.00	30.04.00	31.05.00	30.06.00
Вкупно	315.092	313.500	315.453	315.341	315.069	315.074	314.512
Стопански дејности	226.608	225.753	227.539	227.317	226.858	226.703	226.254
од тоа:							
индустрија и рударство	118.984	118.746	120.610	120.622	120.284	120.260	119.875
Нестопански дејности	88.484	87.747	87.914	88.024	88.211	88.371	88.258

Бројот на вработените во Република Македонија на 30.06.2000 година изнесуваше 314.512² лица. Од тоа, 226.254 лица (или 71,9%) се вработени во стопанството, додека 88.258 лица (или 28,1%) се вработени во нестопанските дејности. Во споредба со крајот на декември 1999 година, вкупниот број на вработени е понизок за 580 лица, или за 0,2%, како резултат на намалувањето на вработените како во стопанските, така и во нестопанските дејности за 0,2%. Притоа, на крајот од првата половина од 2000 година во индустријата и рударството беа вработени 119.875 лица (или 38,1% од вкупниот број на вработени), што е за 891 лице, односно за 0,7% повеќе во споредба со крајот на 1999 година.

1.4. Инвестиции во основни средства³

Интензивирањето на економската активност во првата половина од 2000 година беше проследено со зголемена инвестициона активност. Притоа, исклучително висок пораст на инвестициите во основни средства беше остварен во стопанството и вонстопанството, наспроти инвестиционата активност на фондовите од материјалното производство и комуналната дејност, која беше значително намалена. Порастот на инвестициите во голема мера се должи на зголемената

² Редовен месечен податок од Заводот за статистика на Република Македонија, кој се изработува според различна методологија од онаа што Заводот ја користи при изготвувањето на годишната анкета на работната сила.

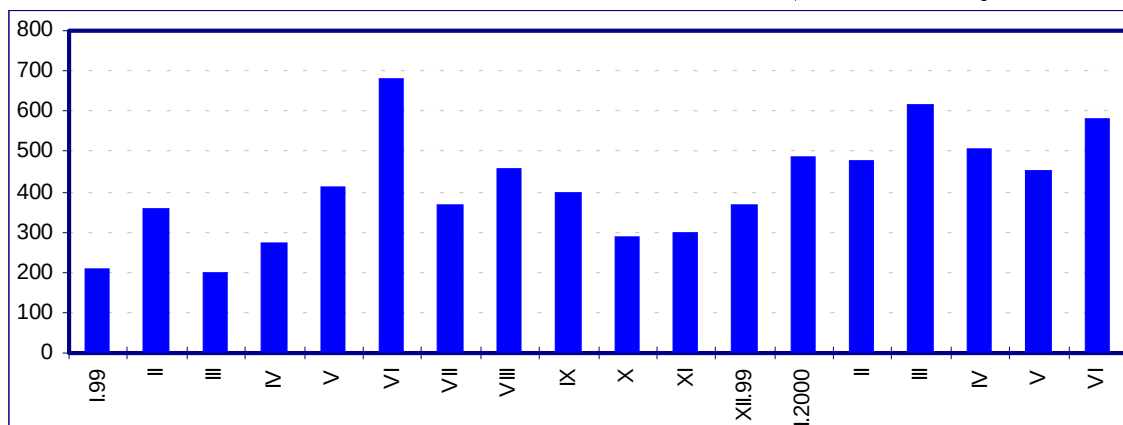
³ Податоци од Заводот за платен промет. Овие податоци се нецелосни, бидејќи ги опфаќаат само исплатите за инвестиции преку жиро-сметките на правните лица, а недостасуваат извршените исплати со банкарски кредити. Во информациониот систем на Република Македонија дефинитивни податоци за претходната година се добиваат кон крајот на наредната година.

инвестициона потрошувачка на патнички и товарни возила непосредно пред воведувањето на данокот на додадена вредност, како и на ниската споредбена основа од првата половина од 1999 година, условена од војната во СР Југославија.

Графикон 6

Инвестиции во основни средства

(во милиони денари, по месеци)

Во периодот јануари - јуни 2000 година, во основни средства вкупно беа инвестирани 3.118 милиони денари, што во однос на истиот период од претходната година претставува пораст од 46,3%. Изразено во реални големини, порастот на инвестициите во основни средства изнесува 34,2%. Во првите шест месеци од 2000 година просечно месечно беа вложувани по 520 милиони денари, што е за 46,3% повеќе од просекот за истиот период од претходната година. Набљудувано динамички, во првиот квартал од 2000 година во основни средства беа инвестирани вкупно 1.578 милиони денари, а во вториот квартал 1.539 милиони денари.

Набљудувано структурно, во првата половина од 2000 година инвестициите во основни средства во стопанството изнесуваа 2.171 милиони денари, што е за 96,0% повеќе во однос на истиот период од претходната година. Како резултат на тоа, тие го зголемија своето учество во вкупните инвестиции во основни средства од 52,0% (во првите шест месеци од 1999 година) на 69,6% (во истиот период од 2000 година). Заживувањето на инвестиционата активност во стопанството е сеопфатно со оглед на тоа што е регистриран пораст на инвестициите во основни средства кај сите стопански дејности. Притоа, од поважните дејности, најзабележителен пораст на инвестициите е регистриран во трговијата, каде во првите шест месеци од 2000 година беа вложени 343 милиони денари, што е за 5,4 пати повеќе во однос на истиот период од претходната година. Сепак, најголемиот дел од инвестициите во стопанството (37,0%) потекнуваат од дејноста сообраќај и врски. Инвеститорите од оваа дејност во периодот јануари - јуни 2000 година вложија 804 милиони денари, или за 77,6% повеќе во однос на истиот период од претходната година. Инвеститорите од индустријата и рударството во анализираниот период во основни средства вложија 572 милиони денари, што е за 3,0% повеќе во однос на првата половина од 1999 година. Најголемиот дел од нив (259 милиони денари) произлегуваат од електростопанството.

Табела 4

Инвестиции во основни средства

(во милиони денари)

	Јануари - Јуни		Индекс 00/99	Структура во %	
	1999	2000		1999	2000
ВКУПНИ ВЛОЖУВАЊА	2.130,9	3.117,7	146,3	100,0	100,0
I. Стопанство	1.108,0	2.171,4	196,0	52,0	69,6
II. Фондови од материјалното производство и комунална дејност	997,4	452,7	45,4	46,8	14,5
III. Вонстопанство (образование, култура, здравствено-социјална заштита, органи на управата)	25,4	493,7	1.944,1	1,2	15,8
I. Стопанство	1.108,0	2.171,4	196,0	100,0	100,0
- индустрија и рударство	555,3	571,9	103,0	50,1	26,3
- сообраќај и врски	452,5	803,6	177,6	40,8	37,0
- трговија	63,0	342,7	543,5	5,7	15,8
- финансиски и други услуги	17,7	205,5	1.158,4	1,6	9,5
- останато	19,5	247,7	1.270,3	1,8	11,4

Во вонстопанството во периодот јануари - јуни 2000 година беа инвестирани 494 милиони денари, што е за 19,4 пати повеќе во споредба со истиот период од минатата година. Притоа, нивното учество во вкупните инвестиции се зголеми за 14,6 процентни поени и достигна 15,8%. Од структурен аспект, исклучително висок пораст е регистриран кај сите три компоненти. Инвестициите во основни средства кај здравството и социјалната заштита се повисоки за 6,3 пати, кај образованието и културата за 13,8 пати, а кај органите на управата за 34,0 пати.

Вложувањата од страна на фондовите од материјалното производство и комуналната дејност во првите шест месеци од 2000 година се преполовени и на нив отпаѓа само 14,5% од вкупните инвестиции, наспроти 46,8% во истиот период од минатата година. Така, овие фондови во основни средства инвестираа вкупно 453 милиони денари, или за 54,6% помалку. Најголем дел од инвестициите (411 милиони денари или 90,8%) потекнуваат од фондот за сообраќај и врски.

1.5. Промет во трговија

Од почетокот на 2000 година, трговијата на големо и мало претставува најекспанзивна дејност во Република Македонија. Континуираниот месечен пораст на остварениот промет во трговијата придонесе во периодот јануари - јуни 2000 година да се оствари вкупен промет од 96.410,9 милиони денари⁴. Во споредба со истиот период од 1999 година, тоа претставува номинален пораст од 144,4%. Порастот се должи на: а) зголемената потрошувачка на економските субјекти во очекување на воведувањето на данокот на додадена вредност; б) проширувањето на опфатноста при евидентирање на остварениот промет кај претпријатијата (вклучување на рафинеријата Окта во евиденцијата од март 2000 година); и в) ниската споредбена основа од првата половина од 1999 година.

⁴ Проценети податоци на Заводот за статистика на Република Македонија

месеци. Ваквата состојба кореспондира со воведувањето на данокот на додадена вредност во април 2000 година, кој во првите месеци од неговото воведување водеше кон значително зголемување на буџетските приходи. Покрај тоа, до пораст на буџетските средства дојде и како резултат на добиените средства од странство за поддршка на макроекономската политика и предвидените реформи во износ од 22,0 милиони САД долари (во мај 2000).

Табела 5

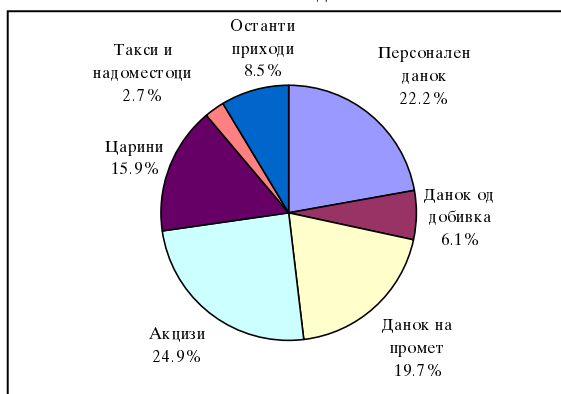
Вкупни буџетски приходи

	Јануари - Јуни		Индекс 2000/1999	(во милиони денари) Структура во %	
	1999	2000		1999	2000
Вкупни приходи на буџетите	21.014	30.252	144,0	100,0	100,0
1) Изворни приходи	20.231	26.225	129,6	96,3	86,7
од тоа:					
Даночни приходи:	18.771	24.313	129,5	92,8	80,4
- персонален данок	4.659	5.079	109,0	22,2	16,8
- данок од добивка	1.289	1.452	112,6	6,1	4,8
- данок на промет и ДДВ	4.149	7.586	182,8	19,7	25,1
- акцизи	5.230	5.877	112,4	24,9	19,4
- царини	3.343	4.292	128,4	15,9	14,2
Неданочни приходи:	1.460	1.912	131,0	6,9	6,3
- претприемачки приход	315	663	210,5	1,5	2,2
- такси и надоместоци	570	637	111,8	2,7	2,1
2) Трансфери и донации	55	1.656	3010,9	0,3	5,5
3) Задолжување во странство	696	1.654	237,6	3,3	5,5
4) Вишок од претходна година	32	717	2240,6	0,1	2,3

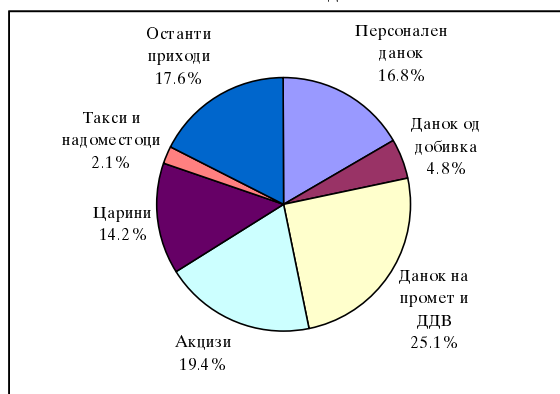
Изворните приходи на буџетот, кои ги сочинуваат даночните и неданочните приходи, во првата половина од 2000 година достигнаа 26.225 милиони денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува пораст од 5.994 милиони денари, или за 29,6%. Тоа се должи на зголемената наплата како на даночните приходи (за 29,5%), така и на неданочните приходи (за 31,0%). Меѓутоа, учеството на изворните приходи во вкупните буџетски приходи е намалено за 9,6 процентни поени и е сведено на 86,7%. Ваквото намалување е за сметка на зголеменото учество на трансферите и донациите за 5,2 процентни поени, достигнувајќи 5,5% од вкупните приходи на буџетот. Имено, трансферите и донациите во првото полугодие од 2000 година забележаа висок пораст од 30,1 пати во споредба со истиот период од 1999 година, што се должи на големиот прилив на странски донации во мај 2000 година, како и поради ниската споредбена основа. Истовремено, за значајниот пораст на вкупните буџетски приходи во првите шест месеци од 2000 година придонесе и пренесениот вишок од претходната година во износ од 717 милиони денари (наспроти само 32 милиона денари во 1999 година).

Графикон 8

Структурно учество на компонентите на вкупните буџетски приходи
I - VI. 1999 година

I - VI. 2000 година

Во првата половина од 2000 година беше остварено подобрување во наплатата на сите видови позначајни даночни приходи. Притоа, највисок пораст забележаа приходите од данокот на промет и данокот на додадена вредност. Имено, во периодот јануари - јуни 2000 година, врз оваа основа беа наплатени 7.586 милиони денари, што е за 82,8% повеќе во однос на истиот период од минатата година. Тоа резултираше со зголемување на нивното учество во вкупните буџетски приходи за 5,4 процентни поени, при што тоа достигна 25,1%. Истовремено беше регистриран висок пораст на приходите од акцизи и приходите од царини, како резултат на значително зголемениот увоз на акцизни производи пред воведувањето на данокот на додадена вредност. Така, врз основа на царини беа остварени приходи во износ од 4.292 милиона денари, што претставува зголемување за 28,4%. Приходите од акцизи се зголемени за 12,4% и изнесуваат 5.877 милиони денари.

Вкупните приходи на социјалните фондови (Фонд за пензиско и инвалидско осигурување, Фонд за здравство и Фонд за вработување) во првите шест месеци од 2000 година изнесуваа 17.931 милион денари⁶, што во однос на истиот период од претходната година претставува пораст од 328 милиони денари, односно за 1,9%. Најголем дел од приходите на социјалните фондови, односно 62,7% се приходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување. Така, приходите на овој фонд во првата половина од 2000 година изнесуваа 11.248 милиони денари⁷, што претставува пораст од 11,5%.

1.6.2. Буџетски расходи

Напоредно со порастот на буџетските приходи, во првата половина од 2000 година се зголемија и расходите на буџетот, иако со значително побавна динамика. Така, во услови на неприлагоденост на расходите на зголемените приходи, во првата половина од 2000 година беше остварен суфицит во буџетот. Тоа придонесе да се зголеми домашното штедење, што создаде услови за поголема кредитна експанзија и зголемена инвестициона активност на приватниот сектор. Притоа, остварениот вишок на средства во буџетот се држеше на жиро сметката на државата кај НБРМ.

⁶ Последниот расположлив податок за приходите на Фондот за здравство се однесува за периодот јануари -мај 2000 година. Приходите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се проценети од страна на Министерството за финансии.

⁷ Според проценети податоци од Министерството за финансии.

Вкупните буџетски расходи во периодот јануари - јуни 2000 година достигнаа 24.095 милиони денари. Тоа е за 3.158 милиони денари, односно за 15,1% повеќе во однос на истиот период од минатата година. Динамички набљудувано, повеќе средства од буџетот беа потрошени во вториот отколку во првиот квартал од тековната година. Имено, буџетските расходи во вториот квартал изнесуваа 13.618 милиони денари, што е за 30,0% повеќе отколку во првиот квартал.

Табела 6

Вкупни буџетски расходи

	Јануари - Јуни		Индекс 2000/1999	(во милиони денари) Структура во %	
	1999	2000		1999	2000
Вкупни буџетски расходи	20.937	24.095	115,1	100,0	100,0
1. Тековни трошоци	19.284	20.655	107,1	92,1	85,7
- Стоки и услуги	10.287	10.838	105,4		
- Трансфери	8.201	8.974	109,4		
- Камати	796	843	105,9		
2. Капитални трошоци и нето позајмување	1.114	1.877	168,5	5,3	7,8
3. Резерви	38	43	113,2	0,2	0,2
4. Отплата на главница (амортизација)	0	820	-	0,0	3,4
5. Фонд кај НБРМ за поддршка на монетарната политика	500	700	140,0	2,4	2,9
6. Подмирување на неизмирени обврски	0	0	0,0	0,0	0,0

Најголем дел од вкупните буџетски расходи вообичаено отпаѓа на тековни трошоци. Во првото полугодие од 2000 година, за тековни расходи од буџетот беа потрошени 20.655 милиони денари, што е за 1.371 милион денари, или за 7,1% повеќе во споредба со истиот период од претходната година. Притоа, учеството на тековните расходи во вкупните расходи на буџетот е пониско за 6,4 процентни поени и е сведено на 85,7%. Структурно набљудувано, најголем пораст е регистриран кај расходите за трансфери. Имено, за оваа намена во првата половина од 2000 година беа потрошени 8.974 милиони денари, што е за 9,4% повеќе во споредба со истиот период од 1999 година.

Друга позначајна ставка во структурата на вкупните буџетски расходи се капиталните трошоци и нето позајмувањата. Во првите шест месеци од 2000 година, споредено со истиот период од 1999 година, капиталните трошоци и нето позајмувањата забележаа висок пораст од 68,5% и достигнаа 1.877 милиони денари. Следствено, нивното учество во вкупните буџетски расходи е зголемено за 2,5 процентни поени и изнесува 7,8%. Најголемиот дел од средствата (993 милиони денари, или 52,9%) се искористени за капитални трансфери во железничкиот сообраќај.

Во периодот јануари - јуни 2000 година, во фондот за поддршка на монетарната политика кај НБРМ од страна на буџетот беа депонирани средства во износ од 700 милиони денари. Притоа, извршената уплата во целост кореспондира со проектираното за првата половина од 2000 година.

Во првото полугодие од 2000 година расходите на социјалните фондови (Фонд за пензиско и инвалидско осигурување, Фонд за здравство и Фонд за вработување)

изнесуваа 17.881 милион денари⁸. Во споредба со првите шест месеци од 1999 година, тие се пониски за 2,2%. Притоа, потрошените средства од социјалните фондови во целост се покриени од остварените приходи во овие фондови. Најголем дел од вкупните расходи на социјалните фондови отпаѓа на расходите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, за чии потреби во првата половина од 2000 година беа потрошени 11.078 милиони денари. Споредено со истиот период од минатата година, тие се повисоки за 9,9%.

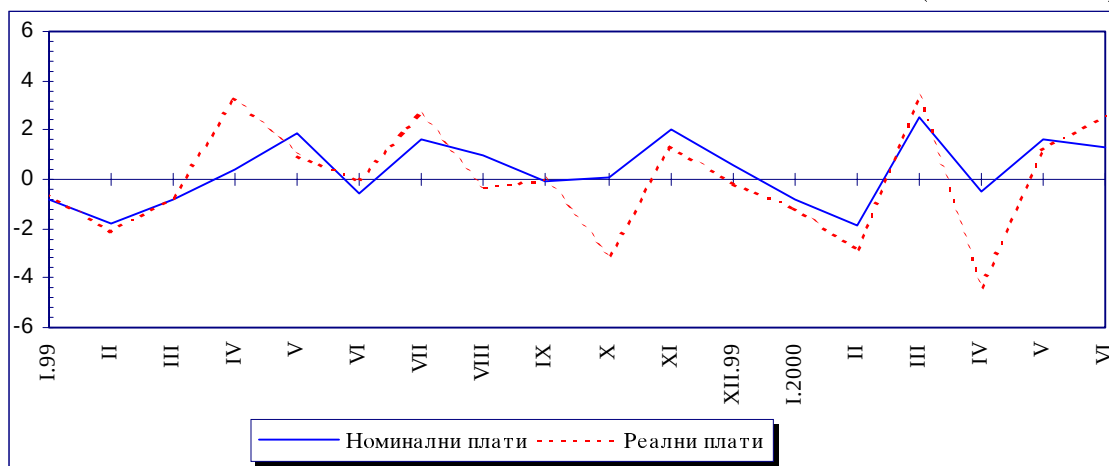
1.7. Политика на плати

Во првата половина од 2000 година продолжи успешната координација на политиката на плати со фискалната и монетарната политика, што дејствува во насока на одржување на воспоставената макроекономска стабилност. Имено, продолжи примената на законот со кој се ограничува порастот на платите кај правните лица кои не се целосно приватизирани. Со лимитирањето на порастот на платите се настојува да се контролира личната потрошувачка, како елемент на агрегатната потрошувачка, заради спречување на појава на притисоци врз цените на мало. Од друга страна, на микро ниво, политиката на плати треба да оневозможи пораст на трошоците на работењето на економските субјекти и влошување на конкурентноста на нивните производи на странските пазари.

Графикон 9

Динамика на движење на просечните исплатени нето плати

(во %, по месеци)

Сепак, интензивирањето на економската активност во првото полугодие од 2000 година во услови на подобрена општа ликвидност, услови умерено зголемување на номиналната просечна исплатена нето плата по работник во Република Македонија. Така, просечната номинална плата во периодот јануари - јуни 2000 година изнесуваше 10.000 денари, и во однос на истиот период од претходната година беше повисока за 5,3%. Остварениот пораст на платите беше детерминиран првенствено од зголемувањето на платите во стопанството за 7,1%, додека платите во вонстопанството се зголемија за 1,7%. На тој начин, номиналната просечна нето плата во стопанството достигна 10.061 денари, а во вонстопанството 9.876 денари. На годишна основа (јуни 2000 година / јуни 1999 година), номиналната просечна исплатена нето плата е повисока за 7,4%.

⁸ Последниот расположлив податок за расходите на Фондот за здравство се однесува за периодот јануари - мај 2000 година.

Како резултат на зголемените трошоци на животот, во првите шест месеци од 2000 година во однос на истиот период од 1999 година, просечната нето плата во реални големини оствари минимален пораст од 0,5%. Притоа, реалната нето плата во стопанските дејности се зголеми за 2,3%, наспроти падот од 3,0% регистриран кај платата во вонстопанските дејности. Во јуни 2000 година, реалната просечна нето плата во Република Македонија беше за 1,3% пониска во однос на истиот месец од претходната година.